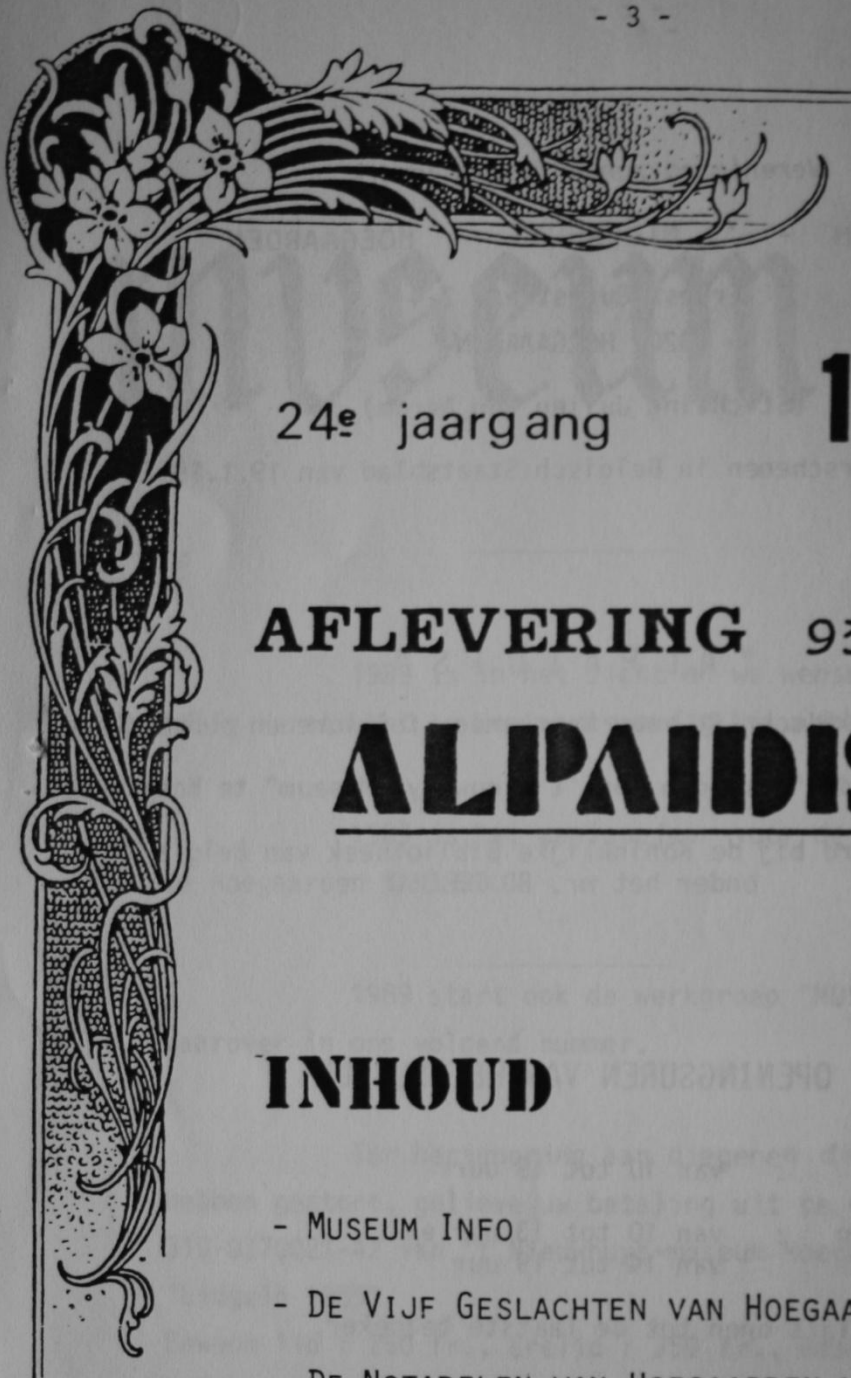

24^e jaargang

1988

AFLEVERING 93

ALPAIDIS

INHOUD

- MUSEUM INFO
- DE VIJF GESLACHTEN VAN HOEGAARDEN
- DE NOTABELEN VAN HOEGAARDEN UIT HET OUD REGIEM
(2° DEEL EN SLOT)
- OUDE TESTAMENTEN UIT HET PAROCHIE-ARCHIEF VAN
HOEGAARDEN
- HET UURWERK VAN ST. GORGONIUS
- HET KERKRAAM "ALPAIDIS"

museum INFO

1989 is in het zicht en we wensen aan al onze lezers een zalig Kerstfeest en een voorspoedig Nieuwjaar.

1989 is het aanloopjaar voor de viering "25 JAAR MUSEUM" te Hoegaarden in 1990.

1989 start ook de werkgroep "MUSEUM 1990", meer nieuws daarover in ons volgend nummer.

Ter herinnering aan diegenen die hun lidgeld nog niet hebben gestort, gelieve uw betaling uit te voeren op rekening nr. 310-0370021-42 van 't Nieuwhuys-museum Hoegaarden met vermelding "Lidgeld 1989".

Gewoon lid : 250 fr., Erelid : 350 fr., Beschermid : 500 fr.,

Weldoener : 1.000 fr.

Er zijn ook lidkaarten te bekomen in de taveerne van het museum.

Museum shop

Alle dagen open, zich bevragen "Taveerne 't Nieuwhuys Hoegaarden".
Indien U meer wilt weten over de Hoegaardse geschiedenis kan U daar zeker terecht.

- 6 -

DE PERS OVER HET MUSEUM

NB 10/10/88

Hoegaarden bekijkt soldatenmutsen

HOEGAARDEN — Nog tot 30 oktober loopt in het Nieuwhuysmuseum van Hoegaarden een expo over militaire hoofddeksels en kentekens. De dienst van het militaire stamboek gaf medewerking aan de organisatie. Kolonel Jan Vanden Eede en verzamelaar Patrick Neven kregen van museumvoorzitter Hubert Vannerum felicitaties voor hun ijver om hoofddeksels uit dertig landen in Hoegaarden uit te stallen.

Op de tafels lagen helmen, kepi's, mutsen, kentekens van gevechtseenheden, vlaggen en dokumenten. Afvaardigingen van de land- en luchtmacht en van vaderlandslievende verenigingen uit Hoegaarden woonde de opening van de expo bij.

Voorzitter Vannerum dankte kolonel Vanden Eede die uit zijn werkzaamheden op de Centrale Dienst van het Stamboek (Klein-Kasteeltje) heel wat gegevens putte om expo's zoals die in Hoegaarden te stof-feren.

Machelaar Vanden Eede bood het museum een muts van de pantsertroepen als cadeau aan. Hij typeerde de muts als een kleinood dat vol filosofie steekt en de soldaat een gevoel van eigenwaarde geeft.

Patrick Neven uit Brussel interesseerde zich reeds op veertienjarige leeftijd voor soldatenmutsen. Een vriend van zijn vader zette hem op het goede spoor naar de stamboekdienst.

Met de ingezamelde gegevens rotste hij vlooiemarkten af om militaire hoofddeksels op de kop te tikken. Hoegaarden kan ze bewonderen. De trouwe bezoekers van het museum krijgen daardoor nog eens iets anders onder het oog dan bierattributen. Alleszins zorgden de militaire emblemen voor heel wat kleur in het museum. (BE)

TER AANKONDIGING

In "ALPAIDIS" (nrs. 66 tot 89) verscheen het historisch werk over het "SCHRIKBEWIND TE HOEGAARDEN" van 1782 tot 1815, dat achteraf in boekvorm werd uitgegeven.

Vanaf het eerste nummer van 1989 (nr. 94) komt hierop het vervolg, over Hoegaarden onder het Hollands Bewind en de Belgische Onafhankelijkheid, tijdens de 19de en 20ste eeuw.

Daarin wordt de Hoegaardse dorpspolitiek besproken, met al zijn wel en wee, zijn overwinningen en nederlagen, hartstochten en passies en gepaard met tal van anekdoten.

Na afloop zal ook van deze bijdrage een boek verschijnen. Voorwaar een werk dat in elke boekenkast zijn plaats verdient.

De Vyf Geslachten van Hoegaarden

Ter gelegenheid van de plechtige aanstelling van de Deken van Hoegaarden, Z.E.H. Jan Vandervelpen, tot 9e Mombaarvader van de "Edele Confrerie der V Geslachten van Hoegaarden" op zaterdag 15 oktober 1988, willen we even de structuur van de Confrerie en tevens het ontstaan van de V Notabele Geslachten van Hoegaarden plaatsen in het kader van de evolutie van de geslachtenassociaties in het algemeen en van de Hoegaardse geschiedenis van de 18e eeuw in het bijzonder.

We beginnen met de familie-associaties die zich vanaf de latere Middeleeuwen in de bijzonderste steden hebben gevormd. We vonden ze o.a. in Luxemburg, Namen, Doornik, Luik, Brussel, Antwerpen en Leuven. Hun doel was kort en goed, het monopolie verwerven in het stadsbestuur en het doorgeven aan hun nakomelingen.

De eerste om zich te verenigen in het hertogdom Brabant waren de vooraanstaande families van Brussel in 1306 voor het eerst vermeld.

Uit de rijk geworden lakenhandelaars slaagden zeven familiegroepen of geslachten er in zich de zeven schepenenambten toe te eigenen in verhouding van één ambt per geslacht. Elke aanvraag tot opname bij de associatie werd grondig onderzocht aan de hand van stamboomfragmenten en de kandidaten moesten aan allerlei voorwaarden voldoen qua afstamming, geboorte, leeftijd, geloofsovertuiging en sociaal economische toestand.

De meeste van deze familiecorporaties zijn teloor gegaan samen met het Ancien Régime (Franse Revolutie) en sommige ervan zijn recent heropgericht. Zo zijn de VII Geslachten van Brussel heropgericht in 1961 om de glorie van het voorgeslacht in herinnering te brengen, het verwerven van studiebeurzen voor hun kinderen te vergemakkelijken, de geschiedenis te bestuderen van de Geslachten en hun corporatie, en misschien niet het minst om de folklore levendig te houden.

Met dat voorbeeld van Brussel voor ogen en kijkend naar de Edele Confrerie der V Geslachten van Hoegaarden, zien we dat minstens toch de schijn bestaat dat deze oude Confrerieën mekaar hebben nagebootst, tot en met de familieveten toe die op bepaalde tijdstippen tweedracht zaaiden in hun rangen, waardoor twee clans ontstonden die elkaar de macht en de openbare ambten betwistten. Zo geschiedde in de 19e eeuw te Hoegaarden, zo geschiedde in het Sint Peetermanschap te Leuven in de 18e eeuw. Wat de Confrerie der V Geslachten van Hoegaarden voor heeft op al de anderen, is dat ze ondanks de Franse Revolutie is blijven voortbestaan en in de 19e eeuw een nieuw elan heeft gekend, om dan toch uiteindelijk als gevolg van clanvorming langzaam uit te doven.

En nu enige woorden over de Confrerie der V Geslachten van Hoegaarden, in het bijzonder in het kader van de toenmalige positie van Hoegaarden. Ze ontstond in het jaar 1741 uit de studiebeursstichting van Landdeken H. Peeters, die bij testament de nakomelingen begiftigde uit de geslachten van S. Sweerts, H. Sweerts, Ch. Van Nerum, H. Hoebancx en H. Struys, allen afstammelingen van Servatius Sweerts en Catherina Peeters, zuster van de landdeken.

In die tijd ging de brouwperiode van Hoegaarden naar een hoogtepunt, als gevolg van verschillende elementen die cumuleerden tot een grote rijkdom voor een aantal brouwersfamilies.

Het Hoegaardse bier had tegen die tijd na een eeuwenlange traditie naam en faam verworven in het grootste deel van de Zuidelijke Nederlanden, het Prinsbisdom Luik inbegrepen.

Daarbij maakte de politieke positie van de enclave Hoegaarden, Luiks bezit maar midden Brabants gebied, het mogelijk van enerzijds overdadige belastingen vanwege de Luikse meesters te ontwijken, als van zich te moeten onderwerpen aan de beperkende voorschriften van Brabant, dat verbod granen om te zetten in bier tijdens hongersjaren.

1740 en de volgende jaren waren typisch uitschieters inzake mislukte graanoogsten in een deel van het Hertogdom Brabant, inzonderheid voor Leuven de brouwgigant, naast Brussel en Antwerpen.

De Hoegaardse brouwers produceerden daarbij uitstekend bier, omdat op hun Brabants leemplateau een grote hoeveelheid eigen, zeer goed graan werd gewonnen, waarvan er een aanzienlijk deel werd omgezet in bier, bestemd voor de uitvoer.

Op dit tijdstip was er eindelijk ook een betrekkelijke politieke rust in onze streken, zodat de welstand groeide waardoor ook het bierverbruik steeg en dus ook de winsten voor onze brouwers.

En tenslotte waakte in Hoegaarden zowel de gemeente als de machtige Brouwersgilde over de goede hoedanigheid van de brouwsels.

De kwaliteit en de hoeveelheid bier maakten dat de Hoegaardse brouwers schatrijk werden en zowat overal kwamen. Ook in de grote steden als Leuven, Luik en Brussel. Daar onderhandelden zij op het hoogste niveau en leerden zij die mensen kennen en ontstond de drang om niet alleen hun rijkelijke levenswijze en hun luxe woonsten, maar ook hun machtsdrang die daar gemakkelijk uit volgt, te gaan imiteren.

Hoegaarden had in de 11e eeuw de kans gehad om een stad te worden, aan zijn neus zien voorbijgaan, maar werd niettemin door de eigen inwoners als door de buitenstaanders als een stad aanzien.

De Hoegaardiers spraken van hun stadhuis, ook al was het een herberg waar de gemeenteraad zitting hield.

Buiten Hoegaarden sprak men van de "Vrijheid"-Hoegaarden, alsof het een stad was en de Hoegaardiers deden niets om dat recht te zetten.

Al deze aanduidingen wijzen in dezelfde richting, vele Hoegaardse rijke families voelden in de loop van de 18e eeuw die onweerstaanbare drang opkomen om op politiek, geestelijk en economisch gebied de macht te monopoliseren.

De basis was al in de 16e en 17e eeuw gezet door de zogenaamde Vroedschap die er naar streefde enkele vooraanstaande families aan de macht te brengen en de aanleiding was de reeds vermelde studiebeursfondatie door Deken H. Peeters in 1741.

Rond 1780 hadden de toonaangevende Geslachten van Hoegaarden zich ontwikkeld tot vijf renderende familie-gilden.

Tenslotte willen we even ingaan op de statuten van de Confrerie, die de grote betrachting heeft de tradities van hun voorouders in ere te houden.

De vijf familie-gilden zijn voortgesproten uit de stamraden en vormen samen de Confrerie der V Geslachten van Hoegaarden.

Elke familie-gilde had een gilderaad, bestaande uit de Raad der Ouderen, dit waren de stamoudsten met de gildedeken op kop en de Raad der Gezworenen, waarin de griffier de hoofdrol speelde en het meeste werk verzette.

De vijf stamhouders kozen een Hoofdraad en daarboven werd dan een Ereraad verkozen die voor de wettelijke, geestelijke en de hogere bescherming van de Confrerie moest instaan.

Voor de wettelijke bescherming werden de Regenten van Hoegaarden verkozen en een afgevaardigde van de Prinsbisschop van Luik, voor de hogere bescherming twee Eredekens namelijk de Graaf van Meldert en de Heer van Schoor en als mombaarvader Pastoor Henricus Sweerts van Hoegaarden en tevens oom van de gildestichter om in te staan voor de geestelijke bescherming.

Bij de heropstanding van de familie-gilde der Gulden Lelie in 1961 en de Confrerie der V Geslachten in 1971 werden de oude instellingen langzaam terug in het leven geroepen en werd tot mombaarvader Pastoor Jef Vanderelpen aangesteld.

Volgens de statuten is de mombaarvader bij voorkeur een geestelijke afstamming uit de Geslachten, of bij ontstentenis de pastoor van Hoegaarden of een vriend van de oude schepenfamilies.

De Ereraad is het overkoepelend orgaan van de Confrerie en komt slechts samen voor uitzonderlijke of buitengewone beslissingen van ernstige aard, die buiten de bevoegdheid vallen van de Hoofdraad.

De Ereraad beschouwt elk geval dat hem wordt toevertrouwd als een "Erezaak", terwijl zijn uitspraak onherroepelijk is.

de
Notabelen
van
Hoegaarden

uit het
Oud Regiem

Door de Studie- en Navorsingskommissie
van het Nieuwhuys-museum - Hoegaarden

5 - DE SWEERTSDYNASTIE

A - Onder Gilles Collard

Hier is een tegenspraak. Akten van 1691 en 1692 uit het Rijksarchief, evenals een testament van 1694 vermelden een Antoine Collard als "Meier" zonder verdere plaatsbepaling. Uit de genealogie van dit geslacht (Brabantia) kennen we wel een Antoine Collard die meier was van St. Remigius Geest, waar hij woonde, maar nergens staat vermeld dat hij ook meier van Hoegaarden zou geweest zijn. Bovendien was deze Collard reeds voor 16.12.1688 overleden.

Anderzijds blijkt uit het beklag van Pastoor Vanden Putte, dat Lambert de Pas in 1692 nog meier van Hoegaarden was (zie Geschiedenis van Hoegaarden door Pr. J. Vander Velpen). Wij vragen ons af waarom hij dit niet gebleven is tot aan zijn dood (overleden tussen 1713 en 1720) vermits het meierschap voor het leven werd toegekend. Misschien ontmoedigd door de oorlogsgruwelen, heeft hij zijn ontslag gegeven.

En ten slotte was er nog Gilles Collard, zoon van hogergenoemde Antoine Collard, die zeker vanaf 1694 (Rijksarchief) Meier van Hoegaarden was en zulks bleef tot aan zijn dood in 1735.

Maar in de genealogie Collard staat deze reeds in 1691 als Meier vermeld. Vermoedelijk is dit een fout van overschrijving en wij denken dat hij pas rond 1694 meier werd ter opvolging van Lambert de Pas. De bevestiging van zijn meierschap blijkt echter duidelijk uit een akte van 9.7.1699 (Rijksarchief), waarin Gilles Collard met name als "Mayeur de Hougaerde" wordt vermeld en zulks bleef tot aan zijn dood in 1735.

Hij zou volgens dezelfde genealogie vanaf 1716 ook schepen van Zetrud-Lummen zijn geweest.

Zoals verder zal blijken, is het in elk geval een onweerlegbaar feit, dat de Collards de eeuw der Sweertsen hebben ingeluid en gedurende lange jaren hun dynastie steunden tot opbouw van een sterk Patriciaat, dat zich aan de macht bracht.

Uit de jaren 1694/1696 zijn ons volgende schepenen uit de Hoegaardse Regentie bekend :

- Jan en Louis Hermans
- Joannes de Molen, Joannes Leemans en Joachim Breus (Brees)
- Taverniers en Nicolas Rega (reeds schepen in 1679 en + 1699).

Tussen 1697 en 1702 verschenen :

- de schepen Brieven, Peter van Duynhoven (zoon van oud-schepen Lambert van Duynhoven), F.J. Stevens, Jan Bietens
- Griffier Antoon Sweerts, wijs zijn vader Servais Sweerts uit Bost (+ 1697) reeds vroeger gezworene was.

In 1708 en 1709 worden vermeld :

- Servatius Sweerts als borgemeester (hij was de zoon van de oudgezworene Pieter Sweerts)
- Notaris Guill. Bietens (oud borgemeester in 1681)
- Joannes de Molin en F.S. Stevens (reeds hoger aangehaald).

Het was rond deze periode dat de economische toestand heropleefde, de 12 grote brouwerijen werden terug in werking gesteld en de molens begonnen op volle toeren te malen. Een lange periode van vrede en welvaart was aan- gebroken.

Het was tussen de jaren 1700 en 1712 dat de basissen van het Sweertshuys werden gelegd, waaruit de latere Sweertsdynastie en de V Geslachten groeiden. De burgemeester die aan het hoofd van de Dorpsraad elkaar hebben opgevolgd tussen 1710 en 1735 waren :

- Guillaume Jadoul in 1710
- Peeter van Herberghe en Jacques Nijs (geh. Beatrix Sweerts) in 1711
- Guillaume Dequin en Bernard Vandermolen in 1712 (deze werd later schepen)
- Ingel Peeters en Vincent van Osmael (schoonbroer van Bernard Vandermolen) in 1713
- Lambert Sweerts in 1714
- François Van Simphove in 1715
- Peeter Geerts en H. Schoolmeesters in 1716
- Jan van Ex en terug Vincent van Osmael in 1717 (jaar dat oud burgemeester Servatius Sweerts voor het leven tot schepen in de Regentie werd benoemd)
- Guillaume Van Simphoven (broeder van François) in 1718
- Gerard Dumont en Jan Baptist de Kinder (geh. M.T. Bietens) in 1719
- Jan Stochmans (geh. met Cath. Bueckens) in 1720
- terug François van Simphoven in 1721
- Hendrik Finoelst in 1722
- Jan Vanden Bempt en Jan Dotremont in 1723
- Peeter Stockmans in 1724
- opnieuw Guillaume van Simphove in 1725
- Peeter Geerts andermaal in 1726
- Jan Vanden Bempt terug in 1727
- Jan Dotremont opnieuw in 1728
- Groetaerts in 1730
- Hendrik Hoebancx in 1731 (was gezworene in 1728)
- Rochus van Ex in 1732
- Hubert Vanden Bempt in 1733 en ook in 1734 samen met Carolus Van Nerum (geh. Barbe Sweerts) die in 1724 gezworene was en zijn mandaat van burgemeester schepen werd.

B - Onder Antoine Collard

In 1735 had Antoine Collard zijn vader als Meier opgevolgd. Hij was brouwer en woonde in de verdwenen Zwaluwhoeve aan de Grote Brug. Verder was de Regentie samengesteld uit :

- Griffier Servaes Sweerts, notaris, zoon van de oud schepen Servatius Sweerts, was in 1734 tot griffier benoemd ter opvolging van zijn schoon- vader Antoon Sweerts. Hij woonde in de Cruysblock (hoeve Cipers) en brouwde te Bost, op de hoek van de Ast- en Jodenstraat.
- Schepen Carolus Van Nerum, oud gezworene en burgemeester, in 1734 in de Regentie opgenomen, was gehuwd met een dochter uit het Sweertshuys, woonde in de huidige Pastorij en brouwde in de St. Corneliushoeve, op de Vroente aan de Grote Brug (verdwenen hoeve). Hij was Deken van de Brouwersgilde.

- Schepen Bernard Vandermolen, oud burgemeester, wonend in de Refugie der Elf Duysent Maeghden in de Pastorijstraat, waar hij brouwer was. Hij bekleedde de functie van Onderdeken in de Brouwersgilde.
- Schepen Antoine Le Brasseur, brouwer, wonend op de Stoopkensstraat in het huidige houtmagazijn Vandermolen. Hij was de schoonzoon van oud burgemeester Vincent van Osmael.
- Schepen Hendrik Struys, gezworene in 1736, burgemeester in 1746 en vervolgens in de Regentie opgenomen. Was brouwer te Houtem en getrouwd met een Sweertsdochter.
- Schepen Evrard Dumont, brouwer te Houtem, zoon gesproten uit een Sweertsvertakking.

Zij waren de grote heersers te Hoegaarden, behoorden tot de rijkste brouwers en bewoonden de grootste en weelderigste huizen of hoeven. Zij voerden allen een wapen en werden tot de meest vooraanstaande ingezetenen van het dorp gerekend. Zij waren de Notabelen, de Elite, de landelijke aristocratie, de patriciërs van Hoegaarden, die vrede en welvaart in de gemeente bracht.

Als Wethouders uit de Regentie, hielden zij alle teugels in handen, maakten wet en hadden rechtspraak, zij beslisten, beloonden en straften. Deze zeven groten, waarin het Sweertshuys een overwegende rol speelde, mochten en konden alles en waanden zich de oppermeesters van de Hoegaardse enclave, die als een soort van Vrijstaat in het Hertogdom Brabant lag. De Luikse Bisschoppen, van wie zij afhingen, hadden aan de Regentie levenslange voorrechten en bescherming toegekend, waardoor zij hun machtspositie uitermate versterkt voelden en zich "Les Hommes de Lois du Bourg d'Hougaerde" noemden.

En niet alleen de Regentie lag in hun handen, zij controleerden ook de Dorpsraad, waarin zij hun vertrouwensmannen plaatsten, die onderling hun burgemeester verkozen, om de gemeentefondsen te beheren.

De bekende burgemeesters uit die jaren waren :

- Jan Vanderstraeten, 1738
- Servaes Nijs, 1741
- Peeter Stockmans, 1742
- Jan Bapt. de Kinder en Nicolas Vandermolen, 1743
- Hendrik Struys, 1749
- Arnold Vandermolen, die eveneens schoolmeester was, 1747
- François Van Autgaerden, met Hubert Sweerts, 1747 (broeder van griffier Sweerts en schoonzoon van oud burgemeester Vincent van Osmael) als gezworene sinds 1737.

Het was in die periode dat landdeken Peeters, bij testamentaire wilsbeschikking, in de schoot van het Sweertshuys een studiebeursfondatie instelde, waardoor in 1741 de Confrerie der V Geslachten ontstond. Hiertoe behoorden griffier S. Sweerts, de schepenen C. Van Nerum en H. Struys en de gezworenen H. Hoebancx en Hubert Sweerts (broeder van de Griffier). Ofschoon deze stichting een zuiver familiaal karakter had, om door onderlinge berekende huwelijken het patrimonium in eigen geslachten te houden, was hun blik toch in niet geringe mate op de politiek gericht.

Meier Antoine Collard die langs moederskant uit het Hertogelijk Geslacht van Brabant stamde, liet zich door deze familiecorporatie inspireren en besloot op een mooie dag van het gezegend jaar 1748, (na de vrede van Aken) om naar het voorbeeld van de Confrerie der V Geslachten van Hoegaarden, het "Patriciat de Liège" en "Les Hommes de Lois et des Lignages de Namur" in de schoot van de Hoegaardse Regentie een soortgelijk "Patriciaat" op te richten.

Dergelijke pogingen hadden reeds vroeger plaats gegrepen onder zijn voorgangers, die enkele bevoorrechte en vooraanstaande families tot de Vroedschap hadden betrokken, met het doel om de landelijke aristocratie te verheffen, ingevolge de wil van de Bisschop. Maar het plan was steeds kiemend gebleven. Nu zou Meier Antoine Collard het trachten ten uitvoer te brengen.

Hij wilde de zeven notabele schepenfamilies (Collard, Sweerts, Van Nerum, Vandermolen, Brasseur, Struys en Dumont) in een Patriciaat verzamelen, om de schepenambten en bijgevolg ook de politieke macht, veil te stellen door ze in deze zeven families te houden (pour sauvegarder l'Echevinat dans les sept Lignages de la Régence).

Om bij het "Patriciaat" te kunnen opgenomen worden, moest men dus uit één van deze zeven regenten stammen, wiens schepenambt voor het leven van vader op zoon zou overgaan.

Maar in 1749 brak te Hoegaarden de dorpswist uit, omwille van de bestrating van de huidige Pastorijstraat en waarmede de Regentie meer dan de handen vol had, zodat er geen tijd overbleef om tot de oprichting van een Patriciaat te beraadslagen.

De ophitsers van deze twist waren de Kapitein van de Dorpswacht Guillaume Van Simphoven (oud borgemeester) en zijn schoonzoon borgemeester Berthel Bueckens.

De gezworenen uit die tijd waren :

Jan Bapt. de Kinder, Hendrik Hoebancx en Hubert Sweerts uit de V Geslachten, Lambert Labours (later vervangen door Godgaf Vanmol), Lambert Huybens (vervangen door Bernard Collard), Jean Guill. Schepers (schoonbroeder van schepenen Van Nerum), P. Nijs, P. Stockmans, J.B. Godefridy en Lemmens.

In 1750 na het einde van de dorpswist werd Jacques Nijs (schoonzoon van oud-borgemeester Vincent van Osmael) tot borgemeester verkozen, ter opvolging van Bertel Bueckens, wijs het jaar nadien de oud politie-officier Guill. Van Simphoven aan de beurt kwam, om de gemeentegoederen te beheren. Dat wijst erop dat de ruzie met de Regentie was bijgelegd.

Nu kon er terug aan het "Patriciaat" worden gedacht, doch een nieuw geschil rees op. In 1750 was schepenen Dumont gestorven en zijn schepenambt was vacant gekomen, verschillende personen boden zich aan, waaronder Jacques Nijs en Guill. Van Simphoven maar ook Hubert Sweerts (schoonbroeder van Nijs) en Hendrik Hoebancx (schoonbroeder van H. Sweerts). Deze twee laatsten behoorden tot de V Geslachten, die via de Sweertsdynastie de Regentie beheersten. Om geen nieuwe dorpsruzie uit te lokken namen de Wet-houders geen beslissing en bleef ook de oprichting van het Patriciaat hangend.

Alsdan gingen enkele jaren voorbij, tijdens dewelke Hubert Sweerts en Hendrik Van Simphoven, van 1755 tot 1757 de borgemeesterfunctie deelden.

In 1757 overleed echter de schepenen Van Nerum en Vandermolen en in 1760 ook Brasseur. Toen werd het plan van het Patriciaat opgegeven. Maar ondertussen streefde het Sweertshuys naar een soort van dictatoriale dynastie en plaatste zijn familieleden of vrienden in de Regentie en de Dorpsraad, zodat zij stilaan een macht in een macht vormden, die de plaats van het "Patriciaat" innamen.

Uit die periode kennen we volgende borgemeesters :

- Not. Joannes Van Nerum (zoon van de overleden schepen Van Nerum) Gezworene in 1757, borgemeester van 1761 tot 1763 en dan schepen benoemd
- Henri Coenegras, in 1764 en 1765
- Jacques Dotremont, in 1768
- Jan Dotremont, in 1776
- Francis Van Nerum (broeder van Joannes) in 1775 en dan Politie-officier
- Servaes Sweerts, in 1777.

C - Onder Henri Schepers

Alsdan diende men te wachten tot 1778 toen Henri Schepers (kleinzoon van oud-borgemeester Jean Guill. Schepers), Antoine Collard als Meier opvolgde.

In de Regentie werd hij bijgestaan door :

- Hendrik Struys, oud schepen, nu voorzitter van de Schepenbank
- Not. Joannes Van Nerum, schepen sinds 1763/1764
- Arnold Vandermolen
- Antoine Brasseur (zoon van de overleden schepen Brasseur)
- Not. Renier Lintermans, sinds 1766 (schoonzoon van oud-borgemeester Hendrik Hoebanx)
- Ant. Balth. Sweerts, griffier sinds 1767 ter opvolging van vader Servaes Sweerts.

Vier van deze zeven notabelen behoorden tot de V Geslachten (Sweerts, Van Nerum, Lintermans en Struys) wijs al de Wethouders met elkaar waren verwant.

Van Nerum was kleinkozijn van de Meier en kozijn van de griffier. Deze was de schoonbroeder van de Meier, wijs Struys de oom was van Sweerts en Van Nerum. Lintermans was neef van Struys, kozijn van Sweerts en Van Nerum. En ten slotte was de Meier kozijn van Brasseur en Vandermolen. Anderzijds zetelden in de Dorpsraad Hubert Sweerts (oom van de griffier) als rekenplichtige en ook Jean François Vandermolen, oom van schepen Vandermolen.

Zij voerden een echte "kozijntjespolitiek" en oordeelden in 1786 het ogenblik gekomen om het Patriciaat op te richten.

De V Geslachten die de teugels in handen hielden, hadden in 1780 officieel hun gilden in gang gesteld en de functie van burgemeester bemachtigd, via Jacq. Ph. Van Nerum (1780, 1781, 1782), Antoon Brasseur (1783, 1784), terug Jacq. Ph. Van Nerum (1785) en opnieuw Ant. Brasseur in 1786.

Bovendien was griffier Ant. Balth. Sweerts, die het plan weer ter sprake had gebracht, ten rade gegaan bij de "Hoog Edelgeboren Heer Graaf van Aarschot, Baron van Schoonhoven, Groot-Baljuw van Haspengouw", die de zaak zou bepleiten bij de Privaat Raad van de Luikse Prinsbisschop. De rechthebbende schepenfamilies waren dezelfde gebleven als in 1748, met uitzondering van Collard en Dumont, die nu door Schepers en Lintermans waren vervangen, terwijl het Patriciaat de benaming zou dragen van "Les Hommes de Lois et des Lignages de Hougaerde".

En wanneer alles in kannen en kruiken was, leed het plan voor de zoveelste maal schipbreuk.

In 1787 werd Not. Jean Bapt. Van Autgaerden (schoonbroeder van schepen Van Nerum en oud-burgemeester Van Nerum) tot burgemeester verkozen en deed te Hoegaarden politieke onlusten uitbreken, gericht tegen de Regentie.

In 1789, bij de benoeming van Martin Stockmans tot burgemeester, lokte Van Autgaerden, die tot de club der Sansculotten behoorde en ondersteund door een bende revolutionairen, een opstand uit die tot de onttroning van de Wethouders leidde.

In 1791 werd de oude Regentie terug in haar rechten hersteld, maar de revolutie stond voor de deur.

In 1794 veroverden de Fransen ons land en schaften alle instellingen van het oud-Regiem af.

Het Schrikbewind ving aan en alle hoop op de stichting van een Patriciaat werd opgegeven.

De dynastie der Sweertsen had een einde genomen.

Voor de periode van het Schrikbewind en de Besloten Tijd, zie de bijdragen hieromtrent, verschenen in "ALPAIDIS" vanaf nr. 66.

VERVOLG

T. 195 TESTAMENT van Maria Steveniers weduwe van Matthijs Bourshe
(24-8-1735)

=====

Uit de generaliteit van haar goederen zullen honderd missen betaald worden :
10 in de kapel van Mulk.

1 aan de autaar van het H. Kruis te Tienen
89 in onze kerk.

Een eeuwig jaargetijde in de kerk van Hoegaarden, waarvoor 3 gulden onkwijtbaar op haar huis, hof en blok, reg. de Heerestraete, Philip Van Montenaecken en Gonis Bueckens en Peeter Geerts oft het "clijn straetcen".
Haar gouden trouwring gaat naar het allerheiligste Sacrament des Altaars te Hoegaarden.

Universele erfgenamen zijn haar zuster Lucia en Francis Lievrie, verwekt uit de schoot van Anna Steveniers en haar broeder Hendrick Steveniers.

Zuster Lucia en het kind van Jan Livrie Anna Maria mogen vooruit het huis delen dat ze heeft in de Oude Leuvensestraat te Tienen.

De kinderen van Jan Steveniers : Jan en Hendrick krijgen ieder 1 pistool waarmee ze tevreden moeten zijn.

Haar neef Martinus Vanden Bosch en zijn kinderen die verwekt zijn en zullen worden uit de schoot van zijn vrouw Joanna Maria Steveniers, krijgen een deel van "haeren hof" reg. sijnen gront soo breedt en so lanck als hij is.

Anna Marie Livrie krijgt hare "roben en een paer laecens".

Zuster Lucia krijgt : "bedde en huepel, twee van haer beste hemden en haer beste cotlijf, haer bruynen stoffen rock".

Zuster Lucia en nicht Anna Christina Steveniers zullen zorgen voor het uitvoeren van het testament.

Getuigen : Arnoldus Van der Molen en Joes. Leclercq.

31-8-1735 voegt zij bij : het kind van Martinus Vanden Bosch, Maria Catharina, krijgt het vierde deel van haar huis gelegen te Tienen in de Leuvensestraat. Het kind van Jan Lievrie, Anna Maria krijgt er ook een vierde van. Da ander helft gaat naar zuster Lucia + een pistool aan het kind van Arnoldus Houbancx, Anna Maria + haar goude sterre aan Anna Christina Steveniers, haar nicht. Het jaargetijde zal 40 jaar duren.

Getuigen : Petrus Mettheus Hermans en Jacob Gentil.
Gemaakt door Pastoor Henricus Sweerts.

T. 196 TESTAMENT van Servaes Sweerts en Catharina Peeters (7-10-1736)
Fondatie van een jaargetijde

=====

(Afschrift van het originaal, oorspronkelijk gemaakt door not. Lintermans)

Willen een jaargetijde met vigilie voor een half bunder land gelegen in de Bleye genoemd "den paddenpoel".

Clausula concernens ; dochter Elisabeth, gehuwd met Hendrick Struys :

- rente van 28 gulden op het gelleg van Jan Gregoir te Houtem, reg. 's Heerenstraete en de representanten Marcelis Geets ;
- 3 dagmalen land gelegen onder de Nermhaghe, reg. de Nermhaghe en de Vloetgrachte van onder ;
- een half bunder en een half dagmaal gelegen boven Rommersom reg. Jan Nijs en de weduwe Paul Nijs ;
- een half bunder land gelegen aan de Paenhuysbeek reg. Philip van Montenaken en wij testateurs met het bovengeschreve stuk leengoed (het stuk leengoed is 1,5 dagmaal groot en bij dit testament gelaten aan Pastoor H. Sweerts)
- een half dagmaal gelegen omtrent Houtem, reg. het voerpad van Houtem naar Hoxem daar doorgaande ;
- een dagmaal land gelegen in 't Oppervelt, reg. de straat uit Houtem naar Hoxembos ;
- 6 dagmalen blok, genaamd : Peeter Van Dinhovensblock, reg. Carolus Van Nerum, Jacobus Cypers, de straete naar de Beecke en J.B. Van Ex.

Afschrift van notaris Hubens 1773.

T. 197 RENTE van 12 gulden, te betalen door Nicolaas Ruttens (11-6-1741)
=====

(voor twee wekelijkse missen) Extract schepenprotocolle.

Nicolaas Ruttens bekent ontvangen te hebben van E.H. Peeters, de som van 300 gulden B voor een rente van 12 gulden, den penning 25.
Onderpand : een half bunder land gelegen tussen Rommersom en Bost, omtrent de Drijbocstraete (?) reg. de Begijnen van Tienen, ... (niet ingevuld) plus een dagmaal land, eertijds bos, gelegen in het Overlaerdael, reg. Guiliam Schepers, Hendrick Orbaen, Hendrick Schonseets, de Vloet en de Vroente.
Getuigen : E.H. Henricus Sweerts, Pastoor en Angelina Sweerts.
6-7-1741 : Contestatie van vorige akte (?).

T. 198 RENTE van 10 gulden, te betalen door Vincentius Beetens, voor twee wekelijkse missen (16-12-1741)
=====

E.H. H. Sweerts en Servaes en Hubertus Sweerts en H. Hoebancx en Struys, swagers fondatie studiebeurs door H. Peeters ten eenre en Vincent Beetens ten andere zijde, leent 280 gulden B (den schelling aan 7 stuivers) voor een jaarlijkse rente van 12 gulden tot de som gekwijt is.
Onderpand hof en huis, groot omtrent één derdel, gelegen op de Nieuwstraat, reg. 's Heerenstraete in 2 zijden, Lambert Groetaers en dezelfde Beetens, met nog één derdel land, belast met zeven gulden. Stelt verder nog in onderpand een ander derdel land gelegen daarbij, reg. de straat oft voerpad, dezelfde Beetens met het vorige pand, Lambert Groetaers en Martinus Stockmans.

Getuigen : Jacobus Cypers en Marie Anna Van Nerum.
Kopie van notaris Sweerts + bevestiging van de schepenen.

het uurwerk van St. GORGONIUS

Te Hoegaarden moet men kunnen kibbelen om gelukkig te zijn, zelfs al gaat het om het uurwerk van de Sint Gorgoniuskerk.
In "ALPAIDIS" nr. 17 van 1969 verscheen hieromtrent een antwoord op een gestelde vraag.

Nochtans hebben wij sedertdien bijkomende inlichtingen bekomen nopens de uurwerkhistorie, zodat het ons interessant lijkt, het artikel in zijn geheel te hernemen, om er de betekenis beter van te begrijpen.

Jean Piera vestigde zich rond 1825 te Hoegaarden als uurwerkmaker en herstellde sedert 1827 uit dien hoofde het uurwerk van de St. Gorgoniuskerk.
Kort daarop werd hij dan ook officieel tot "horloge-opwinder" aangesteld.

Maar in 1848 begonnen de katten te dansen. Piera werd bedankt voor bewezen diensten en vervangen door August Constant Evrard, 24-jarige zoon van apotheker Pierre Evrard en Therese Van Nerum.

Deze beslissing werd genomen in gemeenschappelijk akkoord tussen de toenmalige burgemeester Philippe De Zangré (weduwnaar van Dorothee Van Nerum, die in eerste echt was geweest van griffier Antoon Bathazar Sweerts) en Pastoor Deelen.

De Zangré was de kleinkoos van Evrard, beide tot de V Geslachten behorend, wyl pastoor Deelen sinds 1841 de mombaarvader was van deze Geslachten en ook Provisor van hun studiebeursstichtingen.

Dit gewichtig besluit werd genomen aan de hand van volgende argumenten :

- 1 - Evrard was Hoegaardier en Piera niet
- 2 - Evrard was koster van St. Gorgonius en dus beter geschikt dan Piera, om het uurwerk van de kerk regelmatig op te winden en te regelen
- 3 - de broeder van August Evrard, met name Jan Jozef (grootvader van de latere grondeigenaar en huidevetter Marain Evrard), vervaardigde de waskaarsen voor de kerk
- 4 - de ganse familie Evrard was een vrome en vooraanstaande familie uit Hoegaarden, terwijl Piera tekens had vertoond van anti-clericalisme en een volgeling was van het opkomend liberalisme.

In de beraadslagingen van het Schepencollege, staat vermeld, dat ingevolge deze argumenten : "Evrard officieel tot horloge-opwinder werd aangesteld, terwijl Piera de herstellingen zou blijven uitvoeren." (Een echte beslissing op zijn Hoegaards, ingegeven door de vriendjespolitiek der V Geslachten.)

Droom

Heerlijk omringd door zacht golvende groene velden,
Overgaten van warme gouden zonnestralen
En bevolkt door een handvol gastvrije mensen o
Geen mooier schoon dan eigen schoon!
Aanschouwt het onverwijd
Als ge het voorheen nooit hebt gedaan o
Reeds meerdere malen hebt ge mij verlaten,
Doch nergens vindt ge inniger vriendschap
En prachtiger natuurschoon dan in eigen heem o
Nu dat ge terug bent, leer mij beter en meer kennen!

— idaro —

Doch Piera wachtte op het gepaste ogenblik en wanneer het liberalisme te Hoegaarden vaste voet had gekregen, legde hij klacht neer tegen de benoeming van Evrard.

Bovendien hadden enkele inwoners bij de burgemeester geklaagd, dat het uurwerk nooit juist ging en slecht geregeld werd.

Op 25 december 1857 kwam de zaak voor de gemeenteraad, voorgezeten door de liberale burgemeester Louis Alex Putzeys, ofschoon ook hij tot de V Geslachten behoorde, maar ermede overhoop lag, had besloten de vroegere beslissing van de katekopen te vernietigen. Evrard werd uit zijn functie ontheven en Piera terug als horloge-opwinder aangesteld. Bovendien werd hem een jaargeld van 70 fr. toegekend. Deze beslissing werd genomen met 6 stemmen tegen 1 (Henri Vandertaalen, achterkleinkozijn van Evrard en zoon van Constant Vandertaalen en Elisabeth Van Nerum, schenkers van het Rusthuis van Hoegaarden).

Vanaf die dag brak te Hoegaarden een openbaar conflict uit tussen burgemeester Putzeys en pastoor Deelen. Deze laatste verzette zich hardnekkig tegen de aanstelling van Piera aan wie hij zelfs de toegang tot de toren verbood, onder voorwendsel dat het uurwerk niet aan de gemeente, maar wel aan de kerkfabriek toebehoorde en dat alleen laatstgenoemde het recht hadden en niet de gemeente, om de horloge-opwinder te benoemen of af te zetten.

De burgemeester schreef een onderzoek voor, waaruit bleek, dat het uurwerk in 1759 bij de opbouw van de nieuwe kerk, niet door de kerkfabriek, maar wel door de gemeentekas was aangekocht, voor de som van 2.232,68 fr. die ook alle latere herstellingen had bekostigd.

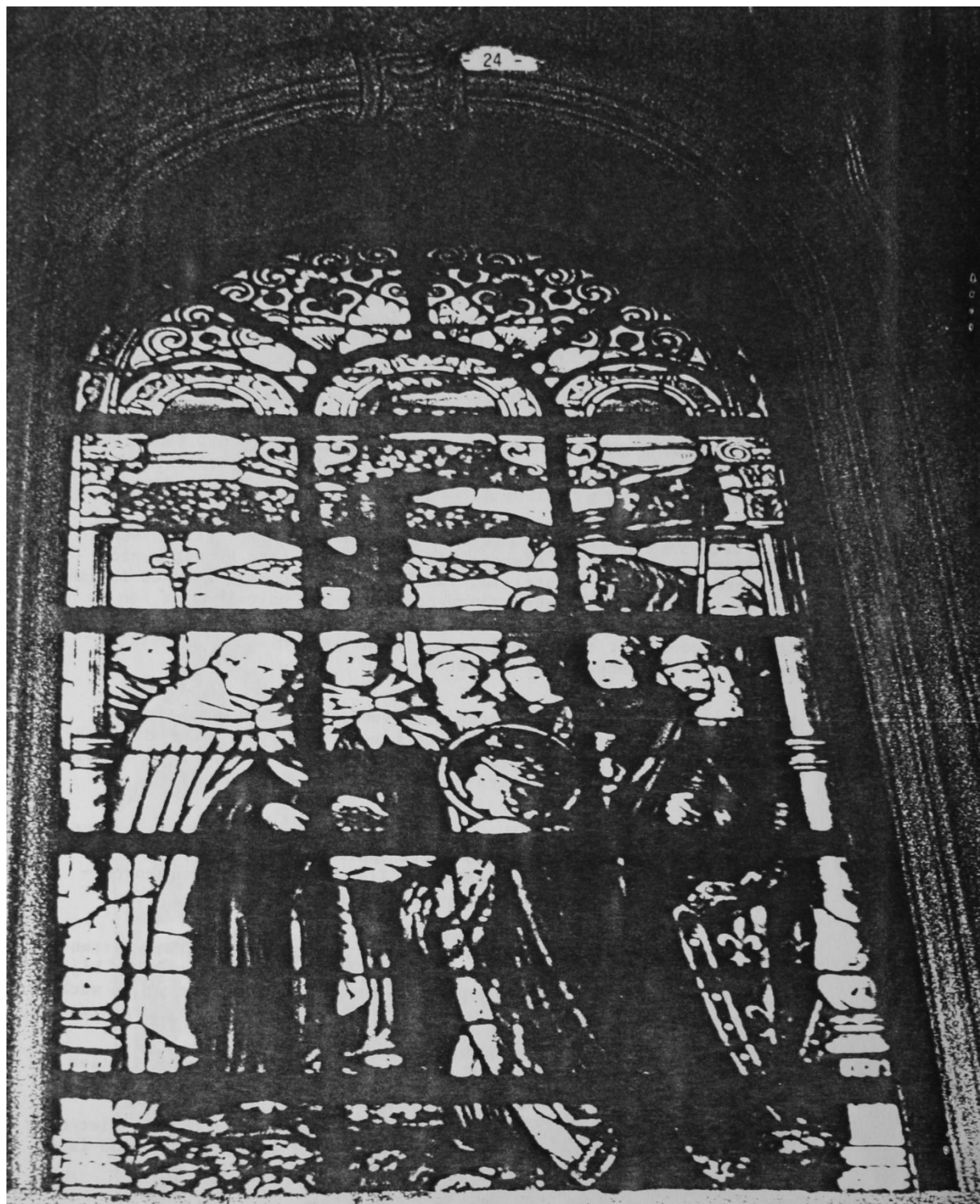
Op 4 maart 1858 kwam de zaak terug ter sprake in de gemeenteraad met als gevolg dat de benoeming van Piera opnieuw werd bekrachtigd. Bij het verlaten van het gemeentehuis liet hij zich de woorden ontsnappen : "Wij hebben de katekopen goed gerold".

Drie jaar later in 1861, ingevolge politieke strubbelingen, waaraan de Evrard's niet vreemd waren, diende Putzeys zijn ontslag in. Toen hij het gemeentehuis verliet, stonden de gebroeders Evrard hem op te wachten met de woorden : "Nu is uw rolletje af, hé, mijnheer de ex-Burgemeester".

Maar toen Putzeys in 1866 terug het burgemeestersambt verwierf, liet hij aan de familie Evrard weten, dat "op het rolletje nog een lange draad lag".

En tenslotte toen hij in 1877 voor de tweede maal ontslag nam, lieten de Evrard's hem een schimpschrift worden met als tekst : "Uw draad is op en 't rolletje is kapot en zo rot als een blauwe vod".

Ziedaar tot waar te Hoegaarden een uurwerkhistorie leiden kan.

het kerkraam *ALPAÏDIS*

In het rechterkoor van de kerk van Florennes bevindt zich een prachtig glasraam in levende kleuren, voorstellend "de Akteschenking door Gravin Alpaïdis aan de Abt van Florennes".

De knielende gravin draagt een azuren (konings) mantel, goud geboord, rondom versierd met zilveren juwelen en een kraag van pels. Op haar blonde haren rust een gravinnenkroon, omgeven door een "umbrakel".

Zij schenkt een akte aan twee benediktijnen, in bruin kleeed onder een witte lange kapmantel, bijgestaan door twee misdienaars, de ene met een draagbaar kruis, de andere houdende een brandende kaars. Noteer dat de Abdij van Florennes een benediktijnen-abdij was.

Alpaïdis op haar beurt is vergezeld van een ridder in harnas, met rode mantel en helm, dragende een wapenschild van azuur met drie lelies van goud (waarschijnlijk haar zoon Arnulf) en ook nog van een geestelijke (vermoedelijk haar zoon Wideric, die later abt zou worden in de Abdij van Florennes) en ten derde, een edelvrouwe gekleed in rood gewaad (misschien haar dochter Erlindis), ten vierde een vlaggedrager, houdende een banier van azuur met drie lelies van goud (mogelijk haar oudste zoon Godfried) en ten vijfde een dienaar die een paard vasthoudt.

Als dekor een ingangspoort met achteraan een tuindekoratie.

Het glasraam werd vervaardigd door Meester Henri Dobbeleer uit Brugge, Historie- en glasschilder °1822 +1885, laureaat aan de Akademie voor Schone Kunsten te Antwerpen, winnaar van de prijs van Rome en Ridder in de Leopoldsorde.

Het bestaan van het glasraam werd ons gemeld door Mevrouw Elise Dedobbeleer uit St. Genesius Rode, die aan het Nieuwhuys-museum er een gekleurde reproductie van schonk.